

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Nissum Fjord

Natura 2000-område nr. 65
Habitatområde H58
Fuglebeskyttelsesområde F38

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Nissum Fjord.
Natura 2000-område nr. 65
Habitatområde H58
Fuglebeskyttelsesområde F38

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,
Natura 2000-planer, Nissum Fjord.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen Vestjylland
Holstebrovej 31
6950 Ringkøbing
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-192-4

ISBN nr.

978-87-7091-193-1

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Nissum Fjord med udsigt til Fjandø
Fotograf: Peter Bundgaard

Resume:

Natura 2000-plan for Nissum Fjord (nr. 65). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	5
Områdebeskrivelse	7
Trusler mod områdets naturværdier	10
Igangværende pleje og genopretning	12
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	13
<i>Vurdering af tilstand</i>	14
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	17
Målsætning	20
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	22
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	24
<i>Modstridende interesser</i>	25
Indsatsprogram	25
<i>Generelle retningslinjer</i>	26
<i>Konkrete retningslinjer</i>	28
<i>Forslag til mulige virkemidler</i>	28
Sammenhæng og synergi med vandplan	28
Strategisk miljøvurdering	29
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	30
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	31
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	32
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	35

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

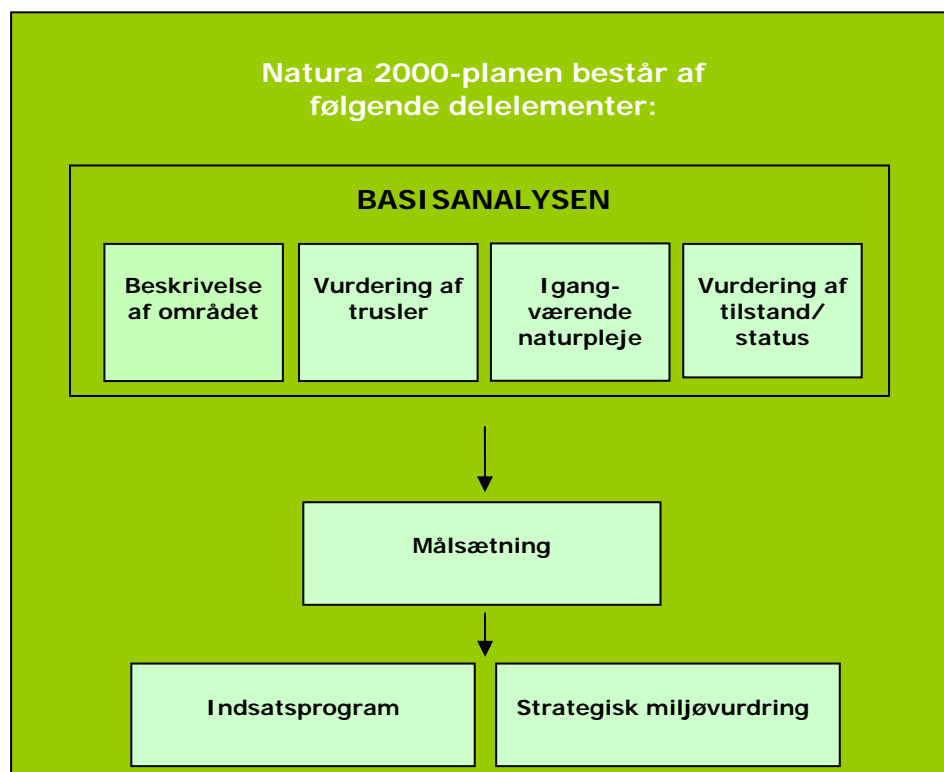
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling til forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Strandeng ved Torsminde.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegnings- og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-plan

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Nissum Fjord og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovpligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 10.967 (6.430 ha fjord, 4.537 ha land) og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H58 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F38. På [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 58		
Naturtyper:	Lagune (1150) Strandvold med enårige planter (1210) Enårig strandengsvegetation (1310) Strandeng (1330) Grå/grøn klit (2130) Klithede (2140) Klitlavning (2190) Visse-indlandsklit (2310) Græs-indlandsklit (2330) Søbred med småurter (3130) Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150) Vandløb (3260) Våd hede (4010) Tør hede (4030) Surt overdrev (6230) Enekrat (5130) Tidvis våd eng (6410) Rigkær (7230) Skovbevokset tørvemose (91D0) Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Havlampret (1095) Bæklampret (1096) Flodlampret (1099) Stavsild (1103)	Laks (1106) Odder (1355) Vandranke (1831)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 38		
Fugle:	Ynglefugle: Rørdrum Rørhøg Plettet rørvagtel Klyde Hvidbrystet præstekrave Almindelig ryle Brushane Splitterne Fjordterne Havterne Dværgterne	Trækfugle: Knopsvane Pibesvane Sangsvane Kortnæbbet gås Bramgås Lysbuget knortegås Pibeand Krikand Spidsand Toppet skallesluger Stor skallesluger Klyde Lille kobbersnepe

Figur 2. Naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Natura 2000-plan

Nissum Fjord ligger som en lavvandet brakvandslagune bag den smalle klittange, Bøvling Klit. Fjorden er opdelt i tre bassiner, Ydre Fjorde (Yder Fjord og Bøvling Fjord), Mellem Fjord og Felsted Kog, der afviger i økologiske kår og biologi. Ved Torsminde har Nissum Fjord forbindelse til Nordsøen via en afvandingsssluse.

Området nord for Torsminde fremtræder i dag som en mosaik af saltpåvirkede eller ferske græsningsarealer, høslætarealer samt ubenyttede områder, der henligger med højt græs, rørskov eller strandrørsump. Langs fjordens nord- og østside findes rørsump og strandrørsump i varierende bredde. Indfjorden og Felsted Kog er omgivet af udstrakte rørskove. Fjand Grønne, syd for Torsminde, består af strandeng, strandrørsump og strandoverdrev.

Øst for Torsmindevejen findes mindre partier med klitnatur hvor vejen gennemskærer nogle af de østligste klittunger af Bøvling Klit. Mere klitnatur findes forskellige steder mellem Nørre Fjand og Felsted Odde samt på Fjandø i forbindelse med gamle strandvoldsdannelser. Ved Nørre Fjand ligger også et mindre hedeareal med både våd og tør hede.

Syd for Bøvlingbjerg ligger fire søer, Indfjorden, Tangsø, Byn og Søndersund omgivet af ferske enge og rørsump. De fire søer huser i danske sammenhænge en meget artsrig undervandsflora med mellem 31 og 46 registrerede undervandsplanter. Specielt Byn (søbred med småurter) har en unik og meget beskyttelsesværdig undervandsvegetation, hvor en lang række af Danmarks mest sjældne undervandsplanter listet på den danske gulliste og rødliste findes registreret. Byn er en af de danske kernelokaliteter for den sjældne sylblad, som kun vokser i næringsfattige, lavvandede og klare søer.

Nissum Fjords beliggenhed på trækruten langs Vestkysten betyder, at en række fuglearter benytter fjorden som rastepads. Det er især svømmeænder, bl.a. pibeand, gråand og krikand, der forår og efterår kan ses i stort tal, bl.a. i Bøvling Fjord.

I Felsted Kog ses ligeledes rastende svømmeænder, men denne del af fjorden er hovedsagelig en typisk rastepads for dykænder og skalleslugere.

I forårsmånederne står flokke af gæs på strandengene langs Bøvling Klit og syd for Torsminde. Det er først og fremmest bramgås, kortnæbbet gås og lysbuget knortegås, der yngler på Grønland og Svalbard, der ses. Men også flokke af grågås dels trækfugle fra Skandinavien og lokale ynglefugle raster ved fjorden.

Udsigt fra klit ved Torsmindevejen indover Natura 2000-området. Forrest i billedet grøn klit efterfulgt af enge og strandenge. Bagerst lagunen Nissum Fjord. Foto: Naturstyrelsen Vestjylland.

I de lavvandede områder og på strandengene ses især i forårsmånederne flokke af rastende vadefugle. Mest almindelig er lille kobbersnepe, almindelige ryle, islandsk ryle og hjejle.

Fjandø har tidligere været en meget vigtig yngleplads for især splitterne, men både den og hav- og fjordterne er forsvundet som en følge af prædation fra ræve der er svømmet til øen. Desuden er Fjandø og den lille Kollingø yngleplads for knopsvane, og i de senere år er skarven, som man nu kan træffe i fjorden hele året, begyndt at ruge på Kollingø.

Blandt ynglefuglene på udpegningsgrundlaget har arterne klyde, brushane og splitterne været i tilbagegang på nationalt plan de seneste år. Blandt trækfuglene har stor skallesluger og alm. ryle været i tilbagegang mens kortnæbbet gås, grågås, bramgås og pipeand været i fremgang på nationalt plan de seneste år.

I 2007 blev 10 mindre søer i habitatområdet kortlagt som ret næringsfattige søer og vandhuller, søer med kransnålalger og naturligt næringsrige søer og vandhuller.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Nissum Fjord findes der en mere detaljeret gennemgang af arterne og naturtyperne på områdets udpegningsgrundlag. Se [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk).

Natura 2000-området ligger i Lemvig og Holstebro kommuner og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Nissum Fjord.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering. Arealerne med våd hede er formindsket ved tilgroning med træer og buske.

Næringsstofbelastning af søer og marine områder udgør en alvorlig trussel. Nissum Fjords tre bassiner er påvirket af for store tilførsler af næringsstoffer fra oplandet især i Felsted Kog bassinet, hvor Storåen har sit udløb. Næringsstofbelastningen påvirker fødegrundlaget for flere fuglearter på udpegningsgrundlaget, herunder primært de plan-tespisende arter.

Pibeænder er en af de fuglearter på udpegningsgrundlaget, hvis antal er reduceret betydeligt pga. manglende undervandsvegetation i Nissum Fjord. Foto: Peter Bundgaard.

Tilgroning i form af uønsket opvækst af træer og buske er en trussel for en række lysåbne naturtyper. Manglende pleje/afgræsning af arealer med strandeng samt ferske enge er et problem for en række yngle- og trækfugle i området.

Uhensigtsmæssig hydrologi. Nissum Fjord er en slusefjord og slusepraksis har stor indflydelse på saltholdigheden og vandstanden i fjorden. I vinterhalvåret er saltholdigheden typisk meget lav grundet stor vandtilførsel fra Storåen. I andre perioder lukkes der saltvand ind i fjorden fra Vesterhavet. Store udsving i fjordvandtes saltholdighed har store negative konsekvenser for vandplanternes udbredelse i fjorden. Specielt strandengene er afhængige af saltvandspåvirkning, og denne naturtypes udbredelse og tilstand relaterer derfor i nogen grad til slusepraksis. Mange arter, især ynglefugle, stiller krav til vandstandsforhold, og nogle arter stiller krav til forholdsvis lav saltholdighed på ynglepladserne.

Luftbåren deposition af kvælstof. Overslagsberegninger for området viser, at kvælstofbelastning fra luften overskrider laveste ende af tålegrænseintervallet for alle terrestriske naturtyper. Højeste ende af tålegrænseintervallet er overskredet for mindre arealer med sure overdrev og grå/grøn klit. For Visse-indlandsklit, græs-indlandsklit, tør hede og elle- askeskov og skovbevokset tørvemose er højeste ende af tålegrænseintervallet overskredet for hele arealet. Det samme gør sig gældende for de to sønaturtyper søbred med småurter og kransnålalge-sø.

Uhensigtsmæssig drift. Intensiv skovdrift kan medføre, at områdets meget beskedne arealer med skovnaturtyper forringes eller ødelægges.

Udtørring som følge af dræning og grøftning udgør især en trussel mod forekomsterne af strandenge og ferske enge og påvirker dels naturtypernes tilstand samt deres kvalitet som levested og yngleplads for mange af udpegningsgrundlagets fuglearter.

Invasive arter som især bjerg-fyr er konstateret på flere klitnaturtyper samt på våd og tør hede.

Fysisk påvirkning som en følge af nuværende og tidligere tiders reguleringer og hårdhændet vandløbsvedligeholdelse betyder, at mange af især de mindre vandløb inden for området er præget af generelt dårlige fysiske forhold.

Forstyrrelser i form af rekreative aktiviteter på Nissum Fjord kan påvirke flere af vandfuglene på udpegningsgrundlaget.

Miljøfarlige/forurenende stoffer: Som det fremgår af vandplanen for Nissum Fjord er der konstateret miljøfarlige stoffer i koncentrationer,

der overskrider midlertidigt fastlagte grænseværdier for naturtyperne lagune (Nissum Fjord) og søbred med småurter (Byn og Sønder-sund).

Prædation fra især ræv, mårhund og mink, men også andre arter er en trussel for yngleforekomster af klyde, alm. ryle, brushane, splitterne, fjordterne, havterne og dværgterne i området.

Dværgterne er sårbar overfor prædation. Foto: Peter Bundgaard.

Igangværende pleje og genopretning

Hele Nissum Fjord samt landarealer ved Bøvling Fjord, Torsmindetangen, Fjandø og Felsted Kog er udlagt som vildtreservat for at beskytte rastende og ynglende vandfugle. Reservatordningen betyder, at jagt og færdsel er underlagt nogle begrænsninger. Nogle af fjordens landskaber er desuden fredede, for at bevare fuglelivets levesteder og karakteristiske plantesamfund.

Naturstyrelsen, Vestjylland foranstalter græsning og rørhøst på egne arealer og foretager rævebekæmpelse. Oliering af skarvæg foretages for at regulere bestanden i henhold til den nationale skarvforvaltningsplan.

Nissum Fjord er omfattet af lakseforvaltningsplanen. For at sikre laksens overlevelse i Storå Å-systemet udsættes hvert år omkring 66.000 1-års laks (2004 tal), som er et afgørende supplement til den naturlige yngelproduktion. Fra og med 2009 er udsætningsplanerne ændret til 53.000 stk. årligt. Der er indført et totalt fangstforbud i Nissum Fjord, mens der i Storå Å-systemet er indført fangstkvoter på lystfiskeriet som revideres hvert år. I 2011 er fangstkvoten 160 laks i hele åen.

Naturstyrelsen Vestjylland og Holstebro Kommune har gennemført et genopretningsprojekt i Lilleåen. Projektets formål var at sikre fri passage for laksen og reducere vandløbets belastning med organisk stof.

Der er under Sluseudvalget for Nissum Fjord nedsat en tekniker gruppe, som har til formål at analysere og komme med forslag til den fremtidige drift af slusen i Torsminde, så der opnås tilfredsstillende forhold for vandmiljøet samt plante- og dyreliv i og omkring fjorden, under hensyntagen til omkringliggende erhvervs- og samfundsmæssige interesser.

Antallet af selvreproducerende laks i Storåen er stigende men har endnu ikke nået målet om opgang af min. 1000 gydemodne fisk årligt. Foto: Naturstyrelsen Ringkøbing.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

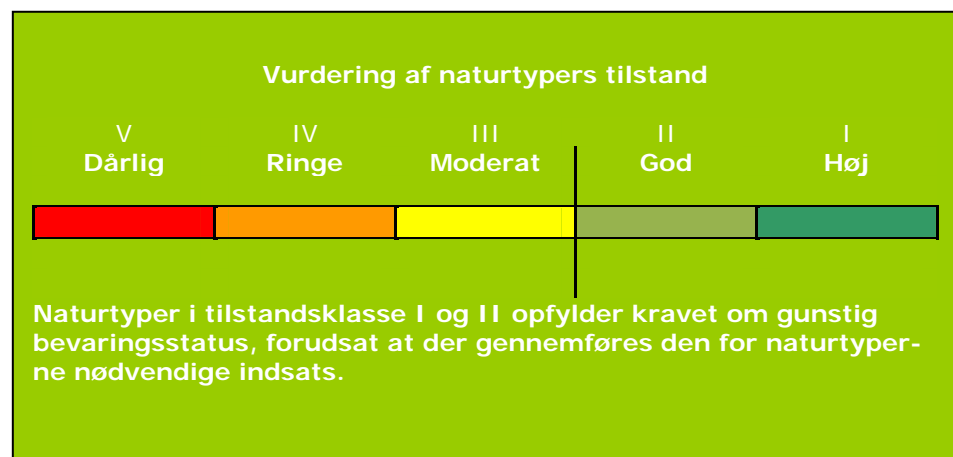
Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

For skovnaturtyperne i området gælder, at det kun er fredskovpligtige arealer, som på nuværende tidspunkt er kortlagt. Således er tilstanden nedenfor kun vurderet for fredskovpligtige skovnaturtyper.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 2), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandingsforhold, forekomst af invasive arter og træ Kronernes lagdeling i forskellige etager.

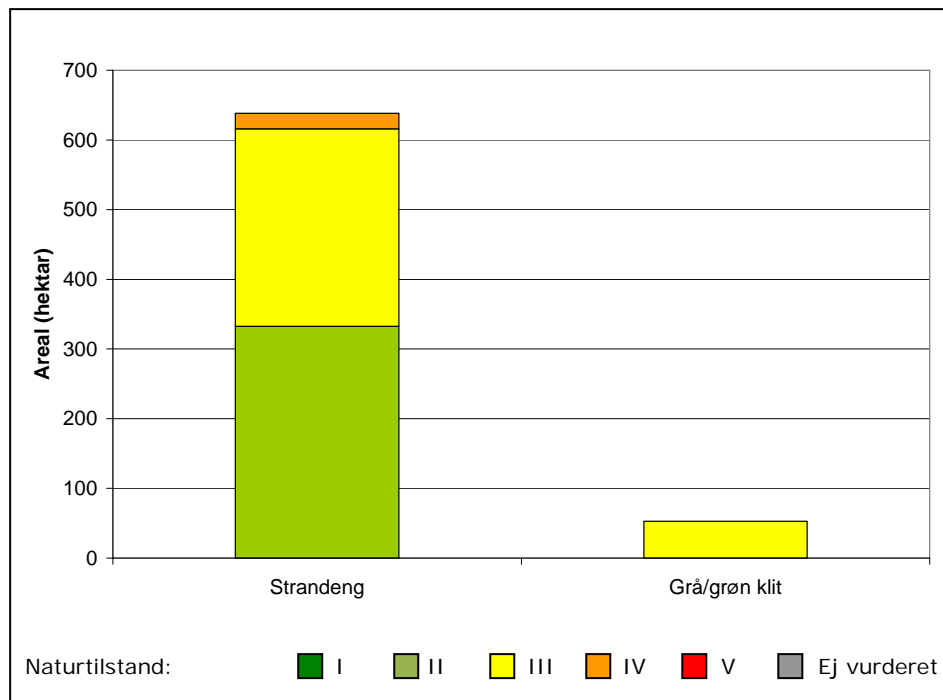
Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Naturtyper som dækker de største arealer er vist i figur 4a, naturtyper som dækker de mellemstore arealer er vist i figur 4b, mens naturtyper som dækker de mindste arealer er vist i figur 4c. I

Natura 2000-plan

området findes der mange småsøer på under 5 ha, men da kun et mindre antal er tilstandsvurderet er de ikke medtaget i figuren.

Figur 4a. Naturtilstand for de arealmæssigt mest betydende af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

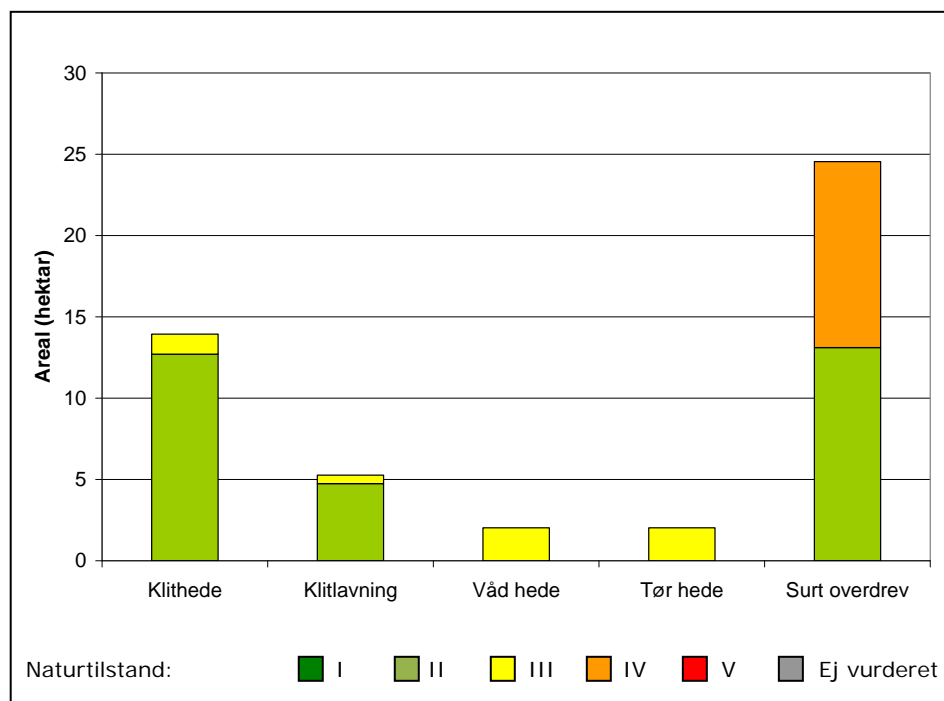
I det følgende nævnes eksempler på tilstandsvurderinger i området (se figur 4a, b, c).

Der er kortlagt over 600 ha strandenge i området. Strukturen er god på over 50 % arealet, men de karakteristiske arter er ikke så udbredte som de kunne være, og på ca. 75 % af arealet er artstilstanden ikke tilfredsstillende. Dette kan skyldes tilgroning og at hydrologien ikke er optimal. Dette reflekteres i den samlede tilstandsvurdering, som trækkes ned til god naturtilstand på 50 % af arealerne med naturtypen, mens den resterende del hovedsageligt er i moderat tilstand. Ingen strandenge har høj naturtilstand.

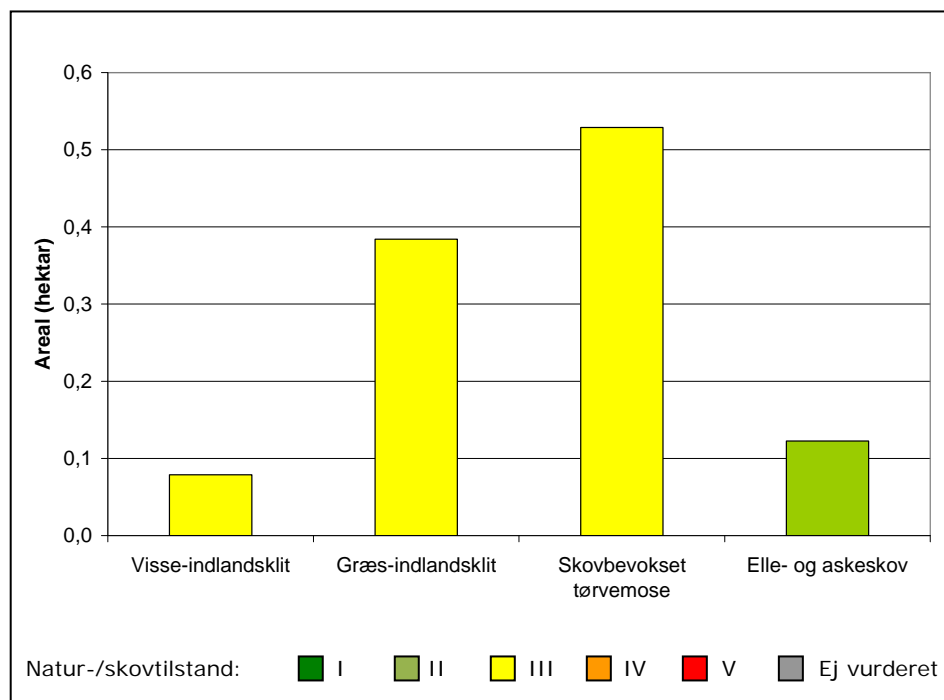
De knapt 15 ha klithede har både god arts- og strukturtilstand og den samlede tilstandsvurdering for denne naturtype er god på 80-90 % af arealerne. Klitlavning har en høj strukturtilstand, mens artstilstanden er moderat. Samlet set bliver naturtilstanden god for 80-90 % af arealet med denne naturtype.

De relativt små arealer med våd og tør hede har moderat tilstand primært, fordi strukturtilstanden er god til moderat, mens artstilstanden er moderat til ringe.

Natura 2000-plan

Figur 4b. Naturtilstand for de arealmæssigt mindre af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Figur 4c. Natur-/skovtilstand for de mindste af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Natura 2000-plan

Fem forekomster af sure overdrev i dette Natura 2000 område har bevaret en stor pulje af karakteristiske arter, mens tre forekomster har en dårlig artstilstand. Strukturen er god for alle otte forekomster af denne naturtype. Herved har ca. 50 % af arealet med naturtypen god naturtilstand mens ca. 50 % af arealet ringe naturtilstand.

Der er kortlagt 0,7 ha skovnaturtyper, hvor skovbevokset tørvemose er i moderat naturtilstand, mens elle- og askeskov er i god naturtilstand.

Vedrørende småsøer er der kortlagt en forekomst af søbred med småurter og en kransnålalge-sø, begge med moderat naturtilstand. Der er endvidere kortlagt 1 kransnålalge-sø med god naturtilstand. Af 7 kortlagte næringsrige småsøer har 6 god eller høj naturtilstand og 1 moderat (søer ej vist i figur 4).

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) under "Se på kort".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtypers og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Store flokke af bramgæs ses hvert år fouragerende på strandenge ved Bøvling Fjord. Foto: Peter Bundgaard.

Natura 2000-plan

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Næringsrige søer og vandhuller da søerne lever op til god økologisk tilstand i vandplanen.
- Odder, dels på baggrund af viden om artens forekomst inden for området dels på baggrund af artens positive bestandsudvikling i Jylland de seneste år.
- Bækklampret, på baggrund af en faglig vurdering af vandløbskvaliteten i de pågældende vandløb og på baggrund af viden om artens forekomst i vandløbet/ene.
- Vandranke, da bestanden i kanalen syd for Felsted Kog er stor og i de senere år har været stigende.
- Rørdrum, kortnæbbet gås, bramgås, krikand og rørhøg. Arterne vurderes at have stabile eller stigende yngle/raste bestande i området.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Strandeng på grund af dårlig hydrologi og visse steder tilgroning.
- Kystlagune naturtypen (Nissum Fjord) på grund af stor belastning med næringsstoffer fra oplandet og en ikke optimal slusedrift.
- Søbred med småarter pga. at den højeste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet.
- Arealer med klitnaturtyper på grund af at enten den laveste eller højeste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet og på grund af tilgroning med invasive buske og træer.
- Vandløb da vandløbene mange steder vedligeholdes hårdt, der er for stor sandvandring eller strækningerne er regulerede.
- De 2 hedetyper på grund af, at den laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet, tilgroning og manglende foryngelse af lyngvegetationen. For tør hede er også den højeste ende af tålegrænseintervallet overskredet.
- De sure overdrev da arealerne generelt er små, laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet (for en mindre del af arealet også den højeste), og der er problemer med tilgroning og manglende afgræsning.
- Skovnaturtyperne, da højeste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet.
- Knopsvane og sangsvane pga. tilbagegang i arternes forekomst inden for området som en følge af nedgang i fødeudbuddet især pga. for stor belastning med næringsstoffer i fjorden, samt store udsving i fjordvandets saltindhold.
- Pibesvane pga. faldende bestande på denne såvel som på øvrige danske rastepladser
- Lysbuget knortegås, spidsand og pibeand pga. næringsstofbe-

Natura 2000-plan

- lastning af fjorden og dermed svigtende fødegrundlag.
- Klyde som ynglefugl pga. prædation fra rovdyr især på den tidligere største yngleplads på Fjandø
- Almindelig ryle, brushane og hvidbrystet præstekrave pga. tilgroning, dårlig hydrologi og generel tilbagegang for hele bestanden i Danmark. Endvidere fordi arterne er meget ustabil forekommende i Natura 2000-området.
- Fjordterne, splitterne og havterne som ynglefugle på grund af prædation fra rovdyr i tidligere ynglekolonier på Fjandø.
- Laks. På trods af god vandløbskvalitet i Storå og de store tilløb: Vegem Å, Gryde Å, Idom Å og Råsted Lilleå og gode passageforhold er opgangen af naturlige laks (ikke udsatte) i Storå-systemet kun vurderet til ca. 140 gydemodne fisk årligt (DTU Aqua 2008).

Pibesvaner fouragerer på marker med vintersæd. Foto: Peter Bundgaard.

Prognosen er ukendt for:

- Strandvold med enårig planter, enårig strandengsvegetation, tidvis våd eng og rigkær pga. manglende viden.
- Havlampret, flodlampret og stavsild pga. manglende viden om arternes forekomst i området.
- Plettet rørvagtel, lille kobbersneppe, dværgterne og toppet og stor skallesluger grundet fluktuerende og ustabil forekomst.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Stor skallesluger er en vintergæst, der især i isvintre kan ses i et større antal i Nissum Fjord. Foto: Peter Bundgaard.

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsprognose sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Nissum Fjords tre bassiner (Yder Fjord, Mellem Fjord og Felsted Kog) og de større søer i området (Indfjorden, Tangsø, Søndersund og Byn) og vandløbene sikres god-høj naturtilstand. Dette forudsætter en god vandkvalitet. De marine områder har en undervandsvegetation med stor horisontal og dybde udbredelse, således at der er et godt fødegrundlag for områdets mange fugle.

Naturtyperne omkring Nissum Fjord sikres en god til høj naturtilstand. Det gælder især strandenge som arealmæssigt udgør størstedelen af den terrestriske natur. Men også områdets mindre forekomster af artsrige sure overdrev, tørre og våde heder, klitnaturtyper og rigkær sikres en god til høj naturtilstand.

Natura 2000-området indeholder et potentiale for udvidelse af arealet med strandeng. Dette skal dog afvejes med de øvrige naturtyper og arters krav. Arealet med surt overdrev og våd hede udvides. Der er dog et begrænset naturgivent grundlag for, at øge arealet med klithede, våd og tør hede.

I området prioriteres levesteder for den nationale ansvarsart vandranke.

Brushane han. Brushanen lever hovedsageligt på flade, kortgræssede brakvandsenge. Arten har igennem en lang årrække været en fåtallig ynglefugl på engene omkring Nissum Fjord. Foto: Peter Bundgaard.

Ligeledes prioriteres levesteder for de nationale ansvarsarter knopsvane, kortnæbbet gås, krikand, lysbuget knortegås, pibeand, pibe-svane, sangsvane og spidsand samt levestederne for de nationalt truede fuglearter alm. ryle, brushane, dværgterne, plettet rørvagtel og splitterne.

Områdets laksebestand sikres, således at den på sigt ikke er afhængig af udsætninger. Forholdene i Nissum Fjord må ikke forhindre, at målsætningen om en tilstrækkelig opgang af gydefisk nås (min. 1000 vildfisk pr. år).

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder.

Baggrund for den overordnede målsætning

I dette Natura 2000 område er der specielt fokus på brakvandslagu-nen Nissum Fjord der sammen med strandengene arealmæssigt ud-gør langt hovedparten af områdets natur. Det er vigtigt, at betragte både de marine og de terrestriske naturtyper og arterne i sammen-hæng idet salt-, vandstands- og biologiske forhold i fjorden har stor betydning for strandengenes og rørskovenes tilstand og hele områ-dets egnethed som yngle- fødesøgnings- og rastested for især fugle-arterne på udpegningsgrundlaget. Derfor er det vigtigt i den fremtidi-ge slusepraksis at forsøge at optimere vandstandsforholdene mest muligt i forhold til at tilgode både naturtyperne og arterne bedst muligt. Det er også vigtigt, at få løst eutrofieringsproblemerne i alle Nissum Fjords bassiner, således at undervandsplanterne kan øge ud-bredelsen til gavn for de biologiske forhold og for at skabe et godt fødegrundlag for vandfuglene. Det er ligeledes vigtigt, at der fortsat sikres pleje af strandengene, og at der tages hensyn til de forskellige arters behov, herunder især fuglene, i forvaltningen af strandengene.

Laks skal så vidt muligt sikres gode migrationsmuligheder i Nissum Fjord. En forudsætning for at laksen i fremtiden kan opnå en gunstig bevaringsprognose, er at den sikres tilstrækkelig beskyttelse. Opgan-gen af naturlige laks (ikke udsatte) i Storå-systemet kun vurderet til ca. 140 gydemedne fisk årligt og er lavere end lakseforvaltningspla-nens målsætning på minimum 1000 naturlige opgangs-fisk årligt. Be-standen af laks er dog stigende og det forventes, at den gode vand-løbskvalitet i Storå og dets store tilløb samt nedlæggelse af vandløbs-spærringer, betyder at laksen vil få adgang til flere strækninger med egnet gydesubstrat og med tilfredsstillende vandkvalitet.

Området huser en række søer, som er vigtige i national sammen-hæng. Indfjorden og Tangsø (næringsrige søer med flydeplanter eller store vandaks) samt Søndersund og Byn (ret næringsfattige søer og vandhuller med små amfibiske planter ved bredden) huser en artsrig og beskyttelsesværdig undervandsflora.

Områdets tørre og våde hedearealer samt sure overdrev, er reduceret i areal i de sidste årtier som følge af tilgroning med vedplanter, høje urter og græsser. Forekomsterne består i dag overvejende af små og fragmenterede arealer, som dog fortsat indeholder en relativt artsrig vegetation.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for områdets udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for nedennævnte bestandstal eller – for arter uden bestandstalsmål – grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder. For vandranke betyder det, at dens levesteder skal kunne danne grundlag for opretholdelse af levedygtige bestande med mulighed for genudveksling mellem delpopulationer, samt nyetablerede delpopulationer.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for klyde som ynglefugl stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for en bestand på mindst 140 par i fuglebeskyttelsesområdet.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for hhv. fjord- og havterne som ynglefugle stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for en bestand på hhv. mindst hhv. 50 og 200 par i fuglebeskyttelsesområdet.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for alm. ryle, rødtrum, rørhøg, plettet rørvagtel, hvidbrystet præstekrave, brushane, dværg- og splitterne som ynglefugle stabiliseres el-*

ler øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede yngle- og fourageringssteder for arterne i området.

- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende trækfugle stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for rastende/fouragerende bestande på mindst 2000 stk. knopsvane, mindst 1500 stk. pibesvane, mindst 1000 stk. sangsvane, mindst 3700 stk. kortnæbbet gås, mindst 1200 stk. bramgås, mindst 2300 stk. lysbuget knortegås, mindst 8000 stk. pibeand, mindst 5000 stk. krikand, mindst 500 stk. toppet skallesluger, mindst 2500 stk. stor skallesluger, mindst 1000 stk. klyde og mindst 6500 stk. lille kobbersneppe.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for spidsand som trækfugl stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede raste- og fourageringssteder for arten i området.*
- *Arealet med våd hede udvides hvor de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Arealet med surt overdrev udvides hvor de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *De tørre heder sikres et varieret naturindhold.*
- *Der sikres gunstige forhold for populationen af vandranke i kanalen syd for Felsted Kog.*
- *Sønaturtyper, vandløb og lagune i Natura 2000-området sikres en god naturkvalitet.*
- *Slusedriften søges optimeret, så vandstandsforhold og saltholdighed tilgodeser arter og naturtyper inden for området.*

Målsætningerne for de enkelte naturtyper og arter er vist i bilag 2.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Det vurderes, at der ingen modstridende interesser er i dette Natura 2000-område.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3. I 2. planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet

vet i bilag 3.

Almindelig ryle er en lille vadefugl på størrelse med en stær. Foto: Peter Bundgaard.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Virkemidler og tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

Natura 2000-plan

- 1.1 *Reduktion af kvælstofdeposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med strandeng, våd hede, tørvelavning samt eventuelle forekomster af strandvolde med enårige planter, enårig strandengsvegetation og rigkær. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.*
- 1.3 *Der sikres velegnede yngle/raste/fourageringsområder med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og plejetilstand for alle fuglearter på udpegningsgrundlaget.*
- 1.4 *Der sikres velegnede ynglepladser med minimal påvirkning af prædatorer for klyde, hvidbrystet præstekrave, alm. ryle, brushane, splitterne, fjordterne og havterne*
- 1.5 *Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed over for forstyrrelse for odder, knopsvane, pibesvane, sangsvane, bramgås, kortnæbbet gås, lysbuget knortegås, pibeand, krikand, spidsand, top-pet skallesluger, stor skallesluger, klyde, alm. ryle, brushane, lille kobbersneppe, splitterne, fjordterne, havterne og dværgterne. Naturstyrelsen undersøger og vurderer, hvor og i hvilket omfang, der er behov for konkret indsats.*
- 1.6 *Der sikres velegnede vokse- og levesteder for vandranke, hav-, bæk- og flodlampret, stavsild, laks og odder.*
- 1.7 *De lysåbne, terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift. Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.*
- 1.8 *Vandløb i området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af bæklampret, flodlampret, havlampret, odder, laks og formentlig stavsild. Denne indsats sikres via vandplanlægningen.*
- 1.9 *I de terrestriske naturtyper bekæmpes invasive arter og deres spredning forebygges så vidt muligt vha. bedst kendte metode.*

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

2.1 *Anvendes ikke.*

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

3.1 *Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.*

3.2 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse.*

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

4.1 *Det samlede areal med våd hede sikres og søges udvidet hvor det er naturmæssigt muligt. Arealet med surt overdrev søges udvidet med nogle få hektarer hvor det er naturmæssigt muligt.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande.

Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergi-effekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

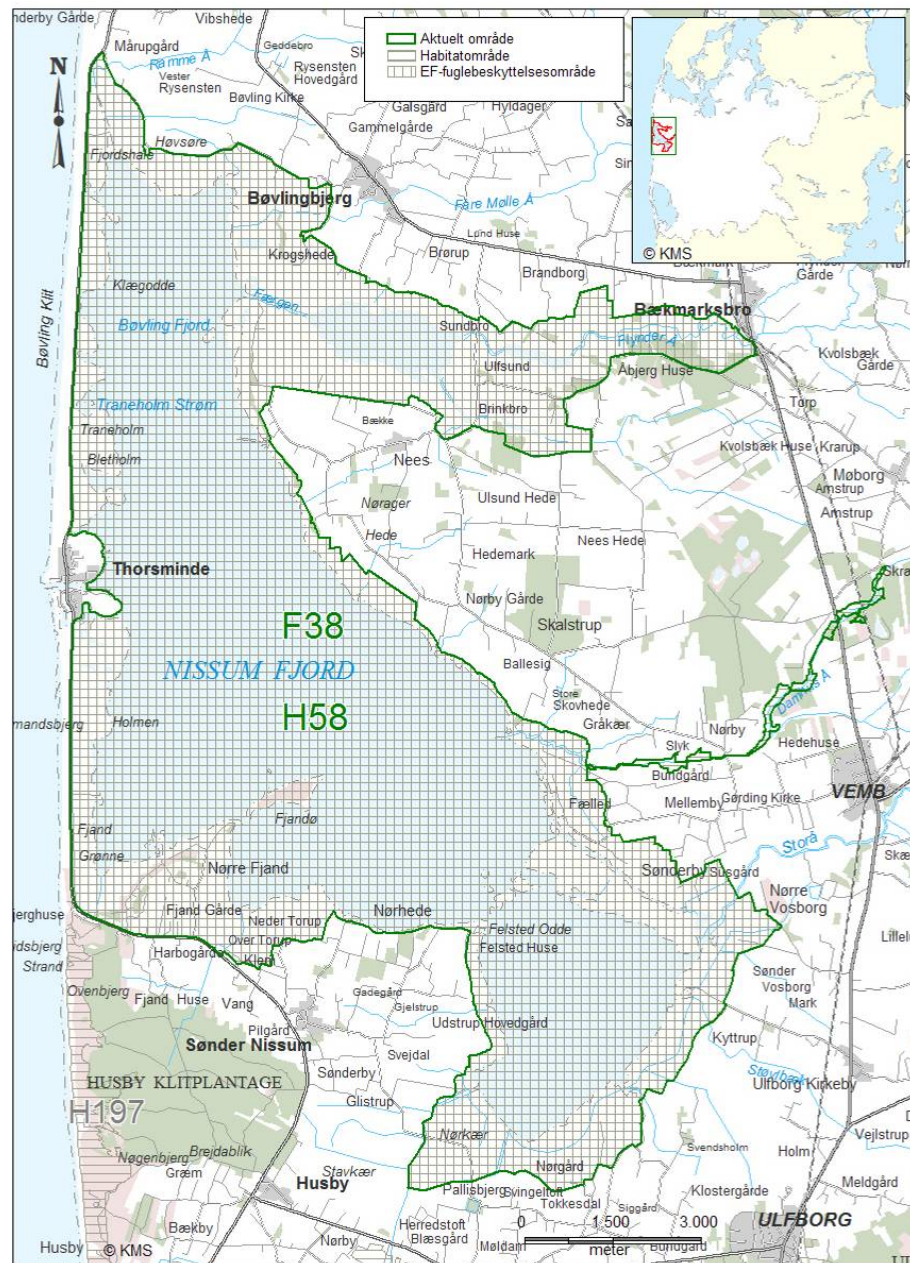
Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 65.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H58 (vandret skravering) og fuglebeskyttelsesområde F38 (lodret skravering). Andre Natura 2000-områder er vist med grå afgrænsning og skravering.

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni–december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved

direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 23 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. N65 Nisum Fjord

- kan læses på [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk), se www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk